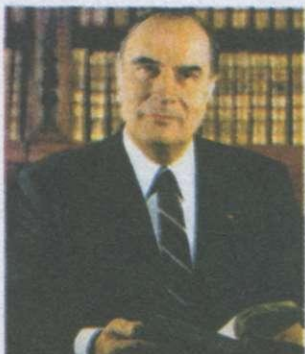

3. Франція наприкінці ХХ — на початку ХХІ ст.

Франсуа Міттеран

У 1981 р., під час гострої економічної кризи, до влади у Франції прийшов блок лівих партій. Президентом став соціаліст **Франсуа Міттеран**. Урядом лівих сил була здійснена націоналізація великих банків і деяких промислових підприємств, частково децентралізована влада, прийняті закони про права працівників і профспілок. Усе це спричинило посилення інфляції, падіння курсу франка, а введення державного контролю за цінами та заробітною платою викликало масове незадоволення.

Наприкінці 1980-х років було скасовано деякі закони, денационалізовано окремі промислові групи та банки, скорочено державний сектор. Було обмежено державне регулювання промисловості, відпущено ціни, скорочено витрати на соціальні програми.

У 1988 р. Ф. Міттеран знову переміг на президентських виборах. Він продовжив курс на об'єднання Західної Європи, підтримання добросусідських відносин із країнами Східної Європи. Завдяки франко-німецькому примиренню стало можливим створення загальноєвропейських інституцій.

У травні 1995 р. на президентських виборах переміг **Жак Ширак**, лідер партії «Об'єднання на підтримку республіки» (ОПР). Початок його президентства проходив під знаком серйозних труднощів.

У жовтні 1995 р. стався соціальний вибух, ініціаторами якого виступили студенти, які вимагали збільшення кредитів на освіту та гарантії отримання роботи після закінчення навчання. Головним завданням Ж. Ширака стало вирішення соціальних конфліктів. Почалося здійснення реформ системи соціального страхування, які передбачали збільшення прямих і непрямих податків, обов'язкові виплати до фондів соціального страхування, упорядкування проблеми імміграції. Уже в 1998 р. економічне зростання досягло 3%. Був прийнятий закон про 35-годинний робочий тиждень, який набрав чинності 1 січня 2000 р.

У 2002 р. **Жак Ширак** був повторно обраний на посаду президента Франції, а його партія здобула перемогу на парламентських виборах. Співпраця президента, парламентської більшості та уряду створила умови для ефективного розвитку країни в наступні роки.

Ніколя Саркозі

У 2007 р. перемогу на президентських виборах у нелегкій боротьбі із соціалісткою Р. Круаяль здобув **Ніколя Саркозі** — послідовник Ж. Ширака. З перших кроків перебування при владі він ініціював прийняття жорстких законів щодо іммігрантів, ініціював скорочення соціальних програм, заморожування заробітних плат державних службовців та інші непопулярні заходи, які неодноразово викликали страйки та заворушення. Проте більшість населення Франції підтримує Н. Саркозі, за президентства якого країна займає провідні позиції в Європі та успішно долає економічну кризу.

4. Відносини Франції з Україною.

У 1990-і роки Франція посилила свою зовнішньополітичну активність у Східній Європі. 24 січня 1992 р. вона визнала незалежність України та встановила з нею дипломатичні відносини. У 1997–1998 рр. відбувся обмін офіційними візитами президентів Франції та України.

Нині у Франції проживає 40 тис. осіб українського походження. Значний відсоток — діти від змішаних шлюбів українців із представниками інших національностей. Вони потрапили сюди під час Другої світової війни. Тисячі людей були вивезені нацистами на примусові роботи до Франції, більшість із них залишилася там на постійне проживання.

90 % українців живуть у Парижі, Орлеані, Ліоні, Тулузі, Марселі, Бордо. Більшість із них має французьке громадянство. Багато українців — промислові робітники, зайняті малокваліфікованою працею. Є дрібні підприємці, незначна частина належить до інтелігенції (викладачі університетів, музиканти, художники, інженери).

Центром українського культурного життя є Париж. Там працює бібліотека імені Симона Петлюри, діє Центр документальних матеріалів з україністики, який налічує 30 тис. томів. В Інституті східних мов і цивілізацій Сорбонського університету знаходиться Архів української еміграції у Франції.

У країні діють масові громадські організації. Серед них — Українське академічне товариство, Українське товариство імені Т. Г. Шевченка, Товариство імені М. Шашкевича, Французько-українське товариство.

Дві третини українців у Франції належать до української католицької (уніатської) церкви. Інші віруючі — прихожани Української автокефальної православної, римо-католицької, протестантської церков.

ПЕРЕВІРТЕ
СЕБЕ

1. Назвіть наслідки окупації значної частини території Франції під час Другої світової війни.
2. Яка політична ситуація складалась у Франції в перші повоєнні роки?
3. У чому полягала суть алжирської проблеми? Як її було вирішено?
4. За яких обставин Ш. де Голль став президентом?
5. Якими були основні напрями внутрішньої та зовнішньої політики адміністрації Ш. де Голля?
6. До якої політичної партії належав Президент Франції Ф. Міттеран і як це позначилося на його діяльності?
7. Охарактеризуйте політику Президента Франції Н. Саркозі.

ВИКОНАЙТЕ
ЗАВДАННЯ

1. Порівняйте конституції Четвертої та П'ятої республік. Заповніть таблицю:

Історичний період	Повноваження президента	Повноваження парламенту
Четверта республіка		
П'ята республіка		

2. Визначте основні причини соціально-економічної кризи у Франції наприкінці 1960-х років.

**ОБГОВОРЕННЯ
У ГРУПІ**

1. Чому саме Франції належить провідна роль у процесі інтеграції Західної Європи на сучасному етапі?
2. Чому люди різних політичних переконань вважають Ш. де Голля національним героєм Франції?
3. Яким є становище української діаспори у Франції?

**РОБОТА
З ДЖЕРЕЛАМИ**

З книжки Л. Володіна «Франція в різних вимірах» про події 1968 р.

Коли страйкують усі, працюючій людині стає нелегко жити. Страйкарі, які зайняли заводи та установи, по декілька днів не виходять на вулицю. Мільйони сімей страйкарів повинні подумати про завтрашній день. Зупинка транспорту створила проблеми з постачанням великих міст. У пекарнях випікається хліб із короткотермінових запасів. На ринках вартість картоплі стала більшою, ніж нещодавно коштувала суниця. На вулицях накопичуються гори ящиків і корзин із сміттям та відходами. Паризька префектура звернулася до мешканців міста із закликом економно витратити воду, оскільки її подача не набагато перевищує аварійний рівень.

За декілька днів ділове життя в країні повністю завмерло від Дюнкерка до Ніцци. Робота припинилася повсюдно — від металургійних заводів, електростанцій до поховальних бюро.

Проте жодна газета чи радіостанція не повідомили в ті дні про скарги населення на страйк. Навпаки, його підтримали багато працівників. Застрайкували службовці великих універсальних магазинів. Французький банк припинив випуск грошей — його співробітники не вийшли на роботу. Актори театрів і кіно, які зібралися на позачергову асамблею, одноставно вирішили оголосити безстроковий страйк. Зачинили свої двері не тільки театри, а й мюзик-холи. Відбувся лише концерт популярного співака Жана Ферра. Збір від концерту було надіслано страйковому комітету однієї паризької установи.

- Чому, на вашу думку, страйк охопив усі галузі виробництва та був широко підтриманий населенням?

**ЗАПАМ'ЯТАЙТЕ
ДАТУ**

- **13 жовтня 1946 р.** — прийняття конституції Четвертої республіки
- **28 вересня 1958 р.** — прийняття конституції П'ятої республіки
- **Травень 1968 р.** — масові демонстрації в Парижі та інших містах Франції

§ 13 / Німеччина

1. Розкол Німеччини на ФРН і НДР.

Німеччина як суверенна держава перестала існувати **8 травня 1945 р.** Між союзниками була досягнута угода про розподіл Німеччини на чотири зони окупації. 2 грудня 1946 р. між Великою Британією та США була підписана угода про об'єднання їхніх зон окупації. Так виникла *Бізонія*. У лютому 1948 р. до цієї угоди приєдналася Франція, а Бізонія трансформувалася в *Тризонію*. В об'єднаній західній зоні почали швидко формуватися органи влади — економічна та виконавча ради, верховний суд, банк німецьких земель і т. ін.

20 червня 1948 р. в західних зонах була проведена грошова реформа, якою вводилася нова німецька марка. Реформа зупинила інфляцію, сприяла зникненню «чорного» ринку. Склалася умови для відновлення економіки. Наприкінці року промислове виробництво збільшилося в 1,5 раза, а в 1949 р. досягло довоєнного рівня.

У вересні 1948 р. було розроблено конституцію. *Основний закон* набрав чинності **23 травня 1949 р.** після затвердження його окупаційною владою. Конституція закріпила основні громадянські та політичні свободи й проголосила Захід-Німеччину демократичною федеративною державою.

До складу Західної Німеччини в 1949 р. ввійшли 11 земель, кожна з яких мала свою конституцію, законодавчі, виконавчі та судові органи. За формою правління ФРН стала парламентською республікою. Функції парламенту виконував бундестаг, депутати якого обиралися на чотири роки. Функції президента країни були суто представницькі, зате влада канцлера, керівника уряду, якого обирає бундестаг, стала надзвичайно великою.

Перші парламентські вибори відбулися 14 серпня 1949 р. Головними претендентами на перемогу стали коаліція Християнсько-демократичного та Християнсько-соціалістичного союзів (ХДС–ХСС) і Соціал-демократична партія Німеччини (СДПН). Вони отримали приблизно однакову кількість голосів, але до ХДС–ХСС приєдналася Вільна демократична партія (ВДП), що й визначило перемогу коаліції. Лідер ХДС–ХСС **Конрад Аденауер**, обраний на посаду федерального канцлера, **20 вересня 1949 р.** сформував коаліційний уряд. Цим завершився процес утворення *Федеративної Республіки Німеччина*.

На противагу цьому радянська сторона **7 жовтня 1949 р.** проголосила утворення *Німецької Демократичної Республіки (НДР)* на території своєї зони окупації. Як і всю Німеччину, на дві зони було переділено Берлін: його східна частина стала столицею НДР.

2. Західнонімецьке «економічне диво».

Перші роки існування ФРН характерні високими та стабільними темпами промислового розвитку. Вже в 1951 р. загальний обсяг виробництва був на третину вищим, аніж у 1936 р., а в 1956 р. він подвоївся. Середньорічний приріст 95

Рейхстаг — місце засідань бундестагу

Людвіг Ергард

промислової продукції становив у 1950–1960-х роках 9,6 % проти 4 % у США і 3 % у Великій Британії. Німецькому «економічному диву» сприяли кілька чинників. По-перше, значною мірою вдалося зберегти промисловий потенціал західної частини країни. По-друге, було вдосталь дешевої робочої сили, особливо після репатріації 9 млн німців зі Східної Пруссії та інших районів. Заробітна плата робітників у перші повоєнні роки була значно меншою від довоєнної, а робочий тиждень становив 50–52 години. По-третє, США надали Західній Німеччині 3,9 млрд доларів «стартової допомоги» за «планом Маршалла». Понад 30 % усіх інвестицій в економіку надійшли з федерального та місцевих бюджетів.

Ці кошти були витрачені на заміну застарілого устаткування, оновлення виробництва, створення нових галузей економіки (нафтохімії, електроніки тощо). Відбувся процес прискореної індустріалізації порівняно відсталих регіонів. Економічному розвитку сприяв великий попит на всі види промислової продукції як виробничого призначення, так і товарів широкого вжитку. Крім того, ФРН у 1950-х роках практично не мала військових витрат. Це дало можливість зробити значні грошові заощадження.

Визнаним натхненником німецького «економічного дива» був **Людвіг Ергард** — міністр економіки, а потім і канцлер. Разом із групою неоліберальних економістів він створив теорію «соціального ринкового господарства», у якій успішно поєднувалися особиста ініціатива підприємців і вільна конкуренція з елементами державного регулювання. Держава, на думку авторів цієї теорії, повинна підтримувати нормальне функціонування системи цін і захищати ринкову економіку від монополізму товаровиробників. Для попередження циклічних криз їй необхідно використовувати важелі кредитної, валютної, податкової політики. Проте абсолютно не допускається втручання державних структур в господарську діяльність окремих підприємств.

Теорія «соціального ринкового господарства» стала основою економічної політики західнонімецького уряду на тривалий час.

3. Об'єднання Німеччини.

Зовсім іншим шляхом розвивалася НДР. За роки будівництва соціалізму за радянським зразком республіка досягла певних успіхів у розбудові державної промисловості. У сільському господарстві була проведена кооперація. Запроваджені системи безкоштовної освіти та медичної допомоги, пенсійного забезпечення. У містах велося досить інтенсивне житлове будівництво. У цілому життєвий рівень жителів НДР був найвищим серед країн соціалізму, однак поступово в суспільстві почала наростати соціальна напруженість.

У другій половині 1980-х років населення НДР виявляло чимраз більше невдоволення всевладдям *Соціалістичної єдиної партії Німеччини (СЕПН)* та органів безпеки, відсутністю елементарних громадянських прав і свобод, цензурою, забороною приватних поїздок до ФРН та інших західних країн, ізоляцією НДР від вільного світу.

Обурення та протести громадськості викликала фальсифікація результатів виборів до місцевих органів влади в травні 1989 р. Групи інакходумців стали об'єднуватися в широкий демократичний рух під назвою «Новий форум». Улітку того ж року набули масового характеру втечі громадян НДР на Захід, які стали можливими після відкриття Угорщиною свого кордону з Австрією для туристів із НДР. Десятки тисяч східних німців поспішили скористатися можливістю покинути «державу робітників і селян». Одночасно в Лейпцизі, Дрездені, Берліні та інших містах НДР відбувалися масові демонстрації з вимогами свободи та демократичних змін.

Руїни Берлінської стіни. 1989 р.

Незважаючи на кадрові зміни в СЄПН, стихійні демонстрації в містах НДР тривали, влада поступово втрачала контроль над станом справ у країні.

Знаменною подією стало відкриття кордону між Східним і Західним Берліном у ніч проти 10 листопада 1989 р. Сумнозвісна Берлінська стіна, яка простояла 28 років, була зруйнована. За цей час понад 5 тис. утікачів із Східного Берліна подолали її, але кілька сотень перебіжчиків були вбиті, а понад 3 тис. затримані та засуджені.

Постало питання про об'єднання двох німецьких держав. Конституція передбачала входження східних земель до ФРН після ліквідації НДР. У березні 1990 р. в НДР на виборах перемогли християнські демократи, які погодилися на об'єднання Німеччини на умовах ФРН.

31 серпня 1990 р. в Берліні був підписаний договір про об'єднання ФРН і НДР, який передбачав ухвалення Східної Німеччини до складу ФРН.

СРСР спершу виступав за перетворення об'єднаної Німеччини на нейтральну країну. Коли ця вимога була відхилена США, Великою Британією та Францією, керівництво СРСР пішло на принципову поступку та погодилося, що Німеччина залишиться членом НАТО. 12 вересня в Москві представники ФРН, НДР, СРСР, США, Великої Британії та Франції підписали договір про остаточне врегулювання німецької проблеми.

Тоді ж був погоджений, а в листопаді підписаний Договір про добросусідство, партнерство і співробітництво між СРСР і Німеччиною.

СРСР зобов'язався вивести радянські війська зі Східної Німеччини впродовж 3–4 років, а ФРН — скоротити армію до 370 тис. військовиків. Об'єднана Німеччина відмовилася від виробництва, збереження й застосування атомної, біологічної та хімічної зброї.

3 жовтня 1990 р. був урочисто проголошений *акт возз'єднання Німеччини*, що стало подією великої історичної ваги не тільки для німецького народу, а й для Європи та всього світу. 2 грудня були проведені вибори до бундестагу об'єднаної Німеччини, на яких переміг альянс ХДС–ХСС. Уряд ФРН сформував федеральний канцлер *Гельмут Коль* у коаліції з Вільною демократичною партією (ВДП).

4. Здобутки та проблеми.

Об'єднання Німеччини стало найважливішою подією в її повоєнній історії. Перед країною постало багато проблем. По-перше, виникла необхідність інтеграції державної планової економіки колишньої НДР в ринкову економіку ФРН. За нових умов багато підприємств стали неконкурентоспроможними та збанкрутували. Значно зросло безробіття, що посилювало соціальну напруженість.

По-друге, виникла проблема збільшення соціальних витрат і капіталовкладень в економіку східних земель. З цією метою довелося підвищити податки, що викликало невдоволення населення західної частини Німеччини.

По-третє, загострилася проблема іноземних робітників, яких у країні налічувалося понад 5 млн. Корінне населення почало розглядати їх як конкурентів на робочі місця. У деяких містах виникали сутички, що іноді призводило до людських жертв.

Нині об'єднана Німеччина (майже 80 млн жителів) — провідна індустріальна держава світу, повноправний член міжнародного товариства.

Якщо в 1990–1993 рр. у східних землях спостерігався спад промислового виробництва, що породжувало песимізм і навіть ностальгію за соціалістичним минулим у колишніх громадян НДР, то в 1994 р. стало помітним зростання господарської активності. Щоправда, друга половина 1990-х років принесла проблеми, пов'язані насамперед із податковою реформою, введенням єдиної грошової одиниці — євро, фінансовою кризою. Через 7 років після об'єднання Німеччини фінансові труднощі спричинили урядову кризу.

Вибори до бундестагу у вересні 1998 р. закінчилися перемогою опозиційних партій. Соціал-демократи сформували уряд, а їхній лідер **Герхард Шредер** став канцлером. «Шредер символізує зміну поколінь, — сказала в інтерв'ю паризькій газеті «Ліберасьйон» прем'єр-міністр землі Шлезвіг-Гольштейн Гайде Симоніс. — І не тому, що він молодий. Адже він — політик нового стилю, як Клінтон чи Блер».

Ставши канцлером, Г. Шредер обіцяв створити нові робочі місця, зменшити майже 5-мільйонну армію безробітних, розгорнути нові соціальні програми. Проте повністю виконати свої обіцянки соціал-демократам не вдалося.

У листопаді 2005 р. на позачергових парламентських виборах праві отримали реванш і прийшли до влади. Канцлером Німеччини була обрана

Аліансу-Арена. м. Мюнхен (Баварія)

Швидкісний поїзд. м. Кельн

Ангела Меркель — лідер Християнсько-демократичного союзу. Вона стала наймолодшим федеральним канцлером в історії Німеччини. Наступні парламентські вибори підтвердили популярність першої жінки-канцлера, й вона продовжила перебування на цій посаді.

Основними напрямками програми А. Меркель є: реформування федеративної системи, енергетичної політики, бюджетної та фінансової політики, реформи системи охорони здоров'я, боротьба з бюрократизмом.

У період економічної кризи 2008–2010 рр. А. Меркель виступила ініціатором надання фінансової допомоги тим європейським країнам–членам ЄС, які від неї постраждали. Найбільшу допомогу від Німеччини (50 млрд євро) отримала Греція, яка була на межі повного банкрутства.

Німеччина нині — це міцна, правова демократична країна, яка забезпечує своїм громадянам гідний рівень життя та соціальний захист.

Ангела Меркель

5. Українсько-німецькі відносини.

Німеччина підтримує з Україною добросусідські відносини. Вона однією з перших визнала незалежність України, а 17 січня 1992 р. між двома державами встановлено дипломатичні відносини, договірно-правова база яких налічує понад 40 двосторонніх угод міждержавного та міжвідомчого характеру.

У сфері зовнішньої торгівлі Німеччина була й залишається одним із найважливіших партнерів України. Наша держава входить до десятки головних торгових партнерів Німеччини в Центральній та Східній Європі.

Подальша інтенсифікація українсько-німецького економічного співробітництва має набути реалізації у вигляді спільних інвестиційних проєктів. Серед них варто згадати реконструкцію залізниці Львів–Варшава–Берлін, налагодження виробництва в Україні зернозбиральних комбайнів на рівні світових зразків, залучення німецьких фірм до перебудови енергетичної сфери та вугледобувної промисловості України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи.

За обсягом капіталовкладень в економіку України ФРН посідає друге місце у світі серед іноземних інвесторів. Значна частина німецьких прямих інвестицій здійснюється через спільні підприємства, яких зареєстровано понад 400.

Нині є всі підстави сприймати з оптимізмом подальший розвиток багатосторонніх відносин між ФРН та Україною.

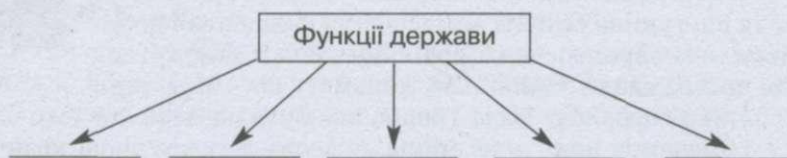
ПЕРЕВІРТЕ
СЕБЕ

1. У якій політичній ситуації та за яких обставин утворено ФРН? Хто став першим канцлером ФРН?
2. Які основні чинники сприяли німецькому «економічному диву»? Хто став його натхненником?
3. Чим було найбільше невдоволене населення НДР?
4. Як відбулося об'єднання Німеччини? У чому полягав компроміс СРСР з країнами Заходу у вирішенні цього питання?
5. Які труднощі виникли в об'єднаній Німеччині?

6. Яку роль відіграє Німеччина у відносинах України з країнами Західної Європи?

1. Накресліть схему сучасної політичної системи Німеччини наприкінці 1990-х років.
2. Порівняйте внутрішню та зовнішню політику різних урядів ФРН.
3. Визначте функції держави в теорії «соціального ринкового господарства»

ОБГОВОРЕННЯ
У ГРУПІ

1. Чи відповідало створення ФРН та НДР рішенням Ялтинської та Потсдамської конференцій?
2. У чому виявлялися принципи розбіжності в розвитку двох німецьких держав? Якими були причини краху НДР?
3. Які чинники, на вашу думку, зумовили об'єднання Німеччини?

РОБОТА
З ДЖЕРЕЛАМИ

З промови відомого американського політолога З. Бжезинського перед Львівською міською радою

Без французько-німецького примирення не було б Європейського Союзу. Для досягнення такого порозуміння були потрібні велика праця та величезне терпіння. Французи та німці зробили дуже багато конкретних кроків назустріч одні одному. Вони мусили виявити добру волю. Мусили сформуватися особливі відносини між німецькими та французькими містами. Президенти Франції та Німеччини спільно відвідали кладовище у Вердені, щоб назавжди позбутися ворожнечі. Політичні лідери обох країн продемонстрували політичну зрілість у розв'язанні цього конфлікту. Німецький і французький народи зрозуміли історичну потребу цього кроку.

- Як ви розумієте слова З. Бжезинського, що без французько-німецького примирення не було б Європейського Союзу?

ЗАПАМ'ЯТАЙТЕ
ДАТУ

- **20 вересня 1949 р.** — утворення ФРН
- **7 жовтня 1949 р.** — утворення НДР
- **3 жовтня 1990 р.** — об'єднання Німеччини

§ 14 / Італія

1. Проголошення республіки.

Упродовж Другої світової війни Італія втратила третину національного багатства. П'ята частина промислових підприємств, 60 % шосейних доріг і 40 % залізниць були зруйновані. Унаслідок бомбардувань надзвичайно постраждало багато міст. Обсяг промислового виробництва в 1945 р. становив лише 30 % довоєнного. Зростала інфляція: у 1947 р. грошова маса, яка знаходилася в обігу, у 35 разів перевищувала довоєнний рівень.

У політичному житті Італії провідну роль відігравали сили та партії, які очолювали антифашистську боротьбу та рух Опору в роки війни, зокрема комуністична й соціалістична. У 1946 р. вони підписали пакт про єдність дій.

Найбільш масовою та впливовою партією повоєнної Італії стала *Християнсько-демократична партія (ХДП)*, створена в 1944 р. Її програма передбачала демократизацію політичного життя країни, надання автономії окремим регіонам, проведення аграрної реформи. Християнських демократів підтримував Ватикан, що сприяло поширенню їхньої ідеології.

Віруючим казали, що ХДП — справді народна партія, партія всіх католиків. У листопаді 1945 р. після урядової кризи був сформований уряд, який очолював лідер ХДП *А. де Гаспері*, у минулому завідувач бібліотеки Ватикану. До складу уряду ввійшли також комуністи та соціалісти.

Ще на початку 1920-х років король Італії Віктор-Еммануїл III передав владу Беніто Муссоліні та підтримував фашистів, через що партії демократичної орієнтації, які відігравали провідну роль у русі Опору, виступали проти монархічного устрою.

2 червня 1946 р. був проведений референдум про форму державного правління. Більшість населення висловилося проти монархії, а **18 червня 1946 р.** Італія була проголошена республікою. Одночасно з референдумом відбулися вибори до Установчих зборів, які мали розробити нову конституцію, що спричинило гостру боротьбу між представниками лівих і правих партій.

Конституція була схвалена більшістю членів Установчих зборів **22 грудня 1947 р.**, а з 1 січня 1948 р. вона набрала чинності.

Відповідно до конституції Італії, найвищим законодавчим органом республіки є парламент, який обирається на загальних виборах за пропорційною системою на 5 років. Він складається з двох палат — палати депутатів і сенату. Право формувати уряд одержує один із лідерів партії, яка набрала більшість місць у палаті депутатів. Зазвичай уряд складається з представників кількох партій та перебуває при владі доти, доки користується підтримкою парламенту. Президент республіки обирається на спільному засіданні обох палат на 7 років. Його повноваження обмежені, а виконавча влада фактично належить раді міністрів. Запроваджується суд присяжних і втілюється принцип повної незалежності судової влади.

2. Італійське «економічне диво».

Американська допомога за «планом Маршалла» (у 1947 р. вже було надано 100 млн доларів) дала можливість Італії відновити свій економічний потенціал. Промислового розвитку країни сприяли реформи, проведені в економіці.

Економічною доктриною уряду А. де Гаспері був неолібералізм — повна свобода ринкової торгівлі, конкуренція та розвиток приватного підприємництва.

Християнські демократи здійснили обмежену аграрну реформу. Селяни одержали 1,5 млн гектарів землі. Частина поміщицьких земель вони придбали за викуп, а решту — завдяки вільному продажу. При цьому держава надала селянам кредит. За допомогою державних капіталовкладень трохи зменшився розрив між промисловою північчю та сільськогосподарським півднем Італії. Підприємці були змушені підвищити заробітну плату робітникам. Усе це сприяло розширенню внутрішнього ринку та економічному зростанню країни. Італія перетворилася з аграрно-індустріальної на індустріально-аграрну державу.

У 1950–1960-х роках за темпами економічного зростання Італія посідала перше місце в Європі та друге у світі після Японії. Це явище отримало назву італійського «економічного дива». Його основою стали сприятливі зовнішні та внутрішні чинники, насамперед значні іноземні інвестиції, ефективне використання досягнень НТР, структурна перебудова економіки, державна підтримка приватного підприємництва та збереження демократичних форм правління.

Італійське «економічне диво» створили люди. Коли одного італійського економіста запитали про причини економічних успіхів, він відповів, що Італія не має природних копалин, однак «ми вміємо робити підприємців». У повоєнні роки в країні були величезні резерви дешевої робочої сили. Економічно відсталий південь, 40 % населення якого жило в сільській місцевості за рахунок ведення натурального господарства, постачав робочу силу на великі підприємства півночі. На них активно застосовували новітню техніку та передові виробничі технології. Однак не тільки потужні підприємства використовували передові технології. Дрібні та середні фірми, що спеціалізувалися на виготовленні взуття, білизни, косметики, харчових товарів почали активно купувати нове обладнання для своїх підприємств. Виробничі потужності традиційних і сучасних галузей виробництва були оновлені, що значно покращило якість італійських товарів і завоювало для них ринки збуту в інших країнах.

Держава підтримала діяльність корпорацій, надаючи їм фінансові та податкові пільги. Це дало можливість створити великі всесвітньо відомі об'єднання: «Фіат» в автомобільній промисловості, «Монтектіні» в хімічній, «Пірееллі» в гумовій, «Едісон» в електроенергетичній. Італія ввійшла до групи найбільш індустріально розвинених країн світу.

Ще однією особливістю Італії є те, що економічна система країни має регіональні відмінності, які демонструють своєрідне поєднання великого, малого та середнього капіталів. У Північно-Західній Італії, особливо навколо міст Мілана, Генуї, Турина, зосереджені великі сучасні підприємства, які використовують передові технології в автомобільному, хімічному, комп'ютерному, авіаційному виробництві. Роль дрібних фірм своєрідна:

Фіат «Джоллі»
1960-і роки

вони функціонально доповнюють великі підприємства.

У Північно-Східній та Центральній Італії в містах Тоскани, Еміліо-Романї, Венеції та навколо невеликих міст розташовуються дрібні та середні фірми, які займаються традиційно італійським виробництвом керамічної плитки, одягу, взуття тощо.

Південна Італія (від м. Неаполя до о. Сицилії) характеризується відсталістю, диспропорціями в економіці, невирішеністю соціальних проблем (насамперед зайнятості населення), що породжує в цьому регіоні корупцію, тероризм, злочинність, засилля мафії¹.

Важлива особливість Італії — значна роль державного сектору, який перетворився на потужний фінансово-промисловий комплекс. Його структури переплелися з партійно-бюрократичним апаратом.

Урядові установи та корпорації були зацікавлені в стабільному розвитку держави, вони звертали серйозну увагу на соціальні програми. У країні бурхливо розвивалося будівництво дешевого житла для робітників, створювалися соціальні установи, налагоджувалася система охорони здоров'я, однак кількість безробітних перевищувала 1 млн, а понад 200 тис. італійців щороку були змушені емігрувати до ФРН, Швейцарії, Франції, погоджуючись на будь-які умови життя та оплати праці. З іншого боку, через безробіття оплата праці в Італії була значно нижчою, аніж в інших західних країнах. Це зменшувало собівартість товарів і давало змогу експортувати їх за найнижчими цінами, що стимулювало розвиток виробництва.

м. Неаполь

3. Соціально-економічний і політичний розвиток країни наприкінці ХХ — на початку ХХІ ст.

Протягом усіх повоєнних років при владі в Італії перебували коаліції правочентристських або лівоцентристських партій. У 1970-х роках до середовища італійської молоді проникали «ліві» настрої, поширювався тероризм — як ліво, так і правоекстремістський, що посилено підтримувався з-за кордону. «Ліві» групи створювали «червоні бригади», які вбивали політичних діячів, суддів, прокурорів.

Одночасно за фінансової підтримки великого капіталу активізувалися неофашисти — партія, «яка сумує за минулим». Банди «чорносорочечників» за потурання влади нападали на активістів демократичного руху, організовували вибухи, підпали. У травні 1978 р. був убитий лідер ХДП Альдо Моро, який виступав за співробітництво з лівими силами. Під час судового процесу в 1982 р. з'ясувалося, що це вбивство було частиною підривного плану реакційних сил із метою дестабілізувати ситуацію в країні.

Найкривавішим був 1980 р., коли через кожні два дні скоювалося вбивство. 2 серпня 1980 р. у м. Болонї на залізничному вокзалі внаслідок терористичного акту вибухнула бомба. Тоді загинули 84 особи та майже 200 дістали поранення.

¹ *Мафія* (італ. *maf(f)ia* — таємна організація) — організовані бандитські угруповання, що зрослися з правоохоронними структурами.

Іоанн Павло II

У травні 1982 р. було вчинено замах на життя глави Римо-католицької церкви Папи Римського Іоанна Павла II.

Провідні позиції у внутрішньополітичному житті Італії захопила мафія. Мафіозні структури діяли в економіці багатьох районів країни, мали своїх людей у різних органах влади, впливали на життя цілих регіонів.

У 1980-х роках у боротьбі проти тероризму та мафії було досягнуто значних успіхів. Відбувся найбільший в історії Італії судовий процес у м. Палермо (1986) на о. Сицилії. На лаву підсудних потрапили майже 500 злочинців.

В останньому десятиріччі ХХ ст. економіка Італії, яка зазнала кризи в середині 1970-х років, поступово повертала втрачені позиції. Розпочався новий, більш інтенсивний період розвитку провідних галузей: електроніки, машинобудування, легкої промисловості, особливо виробництва швейних виробів і взуття, за якими Італія посідає одне з перших місць у світі. У 1990-х роках значного розвитку досягло виробництво обчислювальної техніки, робототехніки, комп'ютерів.

На початку 1990-х років в Італії вибухнули гучні політичні скандали, які значною мірою паралізували діяльність вищих органів влади. Головна причина їх виникнення полягала в корумпованості урядових і парламентських структур, їхніх зв'язках із мафіозними угрупованнями.

У 1992 р. італійська поліція розпочала великомасштабну операцію «Чисті руки». Під час її проведення виявилось, що до скандалів, пов'язаних із хабарництвом і зв'язками з мафією, причетні всі найбільші політичні партії Італії — християнські демократи, соціалісти, республіканці. Звинувачення в мафіозній діяльності було висунуто колишньому прем'єр-міністрові Джуліо Андреотті.

18 квітня 1993 р. в Італії відбувся референдум, який передусім стосувався виборчої реформи, особливо порядку виборів до сенату. Італійський сенат на-

Християнський храм св. Петра
у Ватикані

лічує 315 народних обранців. 238 із них раніше обиралися за мажоритарною системою кваліфікованою більшістю (не менше 65 % голосів виборців). Після референдуму ці сенатори обираються за мажоритарною системою, але за відносною більшістю голосів, що означає ослаблення ролі партій у законодавчих органах і державних структурах. Італійці також висловилися проти державного фінансування партій. Референдум, по суті, виробив новий механізм державної влади. Декретом Президента Італії **Оскара Луїджі Скальфаро** від **16 січня 1994 р.** парламент був розпущений, що фактично означало кінець існування італійської Першої республіки, яке тривало майже півстоліття.

Сільвіо Берлусконі

Партії колишньої правлячої більшості намагалися змінити свій імідж. Створювалися також нові партії та рухи. Серед них — асоціація «Уперед, Італіє!». Її заснував один із найбільших підприємців країни, телевізійний магнат **Сільвіо Берлусконі** (президент і власник футбольного клубу «Мілан»). Після виборів у **березні 1994 р.** він очолив уряд Італії, до складу якого вперше ввійшли неофашисти. Через чотири місяці внаслідок міжпартійних суперечок і звинувачень С. Берлусконі в незаконних фінансових операціях, він пішов у відставку. У країні вибухнула одна з найбільших в історії Італії криз.

У **квітні 1996 р.** відбулися нові вибори. Уряд очолив колишній християнський демократ **Романо Проді**. Новий прем'єр сформулював основні напрями діяльності свого уряду: скорочення державного сектору, зменшення безробіття, підвищення якості освіти та повернення італійської ліри до європейської валютної системи.

Протягом наступних двох років уряду Р. Проді значною мірою вдалося стабілізувати становище в економіці; зокрема, значно скоротився дефіцит державного бюджету. Проте заходи з економії державних коштів зачепили інтереси певної частини італійців. У жовтні 1998 р. вибухнула чергова політична криза, унаслідок чого до влади прийшли лівоцентристи.

Отже, наприкінці ХХ та на початку ХХІ ст. в Італії відбувалися часті зміни урядів, створювалися і розпадалися політичні коаліції, у яких провідну роль відігравали лідери найвпливовіших політичних партій. У **квітні 2008 р.** до влади знову прийшли правоцентристи на чолі з асоціацією «Уперед, Італіє!» **Сільвіо Берлусконі**. Він пообіцяв, що за п'ять років його перебування при владі італійці житимуть краще. Популістські лозунги С. Берлусконі реально поєдналися з переконаннями італійців, що вивести країну з кризи та покінчити з безладом і корупцією може тільки «сильна рука».

ПЕРЕВІРТЕ
СЕБЕ

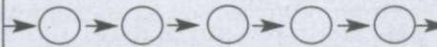
1. Як Друга світова війна вплинула на економіку Італії та становище працюючого населення?
2. Чому більшість італійців проголосувала за встановлення республіки?
3. Назвіть найвпливовіші політичні партії Італії.
4. Якими були причини італійського «економічного дива»?
5. Яка подія сталася в Італії в травні 1982 р. і які вона мала наслідки?
6. Чому 1980 р. називають найкривавішим роком?
7. Що являла собою операція «Чисті руки»?

**ВИКОНАЙТЕ
ЗАВДАННЯ**

Заповніть хронологічний ланцюжок подій, поставивши в кружечки відповідні букви.

Проголошення
республіки

Кінець Першої
республіки

- А** набула чинності конституція Італії
- Б** замах на Папу Римського Іоанна Павла II
- В** операція «Чисті руки»
- Г** убивство Альдо Моро
- Д** референдум про вибори до сенату

**ОБГОВОРЕННЯ
У ГРУПІ**

1. Чому в Італії частіше, аніж в інших країнах, змінюються уряди?
2. Яку роль у політичному житті Італії відігравала мафія?

**РОБОТА
З ДЖЕРЕЛАМИ**

3 Конституції Італійської Республіки

Стаття 1. Італія — демократична республіка, що засновується на праці. (...)

Стаття 7. Держава та католицька церква незалежні й суверенні у відповідній кожній з них сферах. (...)

Стаття 42. Приватна власність визнається та гарантується законом.

Стаття 43. З метою суспільної користі закон може спершу резервувати або ж за допомогою експропріації та за умови винагороди передати державі, суспільним утворенням або об'єднанням працівників чи користувачів визначені підприємства чи категорії підприємств, що належать до основних громадських служб, або до джерел енергії, або до природних монополій і є складовим предметом важливих суспільних інтересів.

22 грудня 1947 р.

- Що засвідчує демократичний характер італійської конституції?

**ЗАПАМ'ЯТАЙТЕ
ДАТУ**

- **18 червня 1946 р.** — проголошення Італії республікою
- **22 грудня 1947 р.** — Установчі збори прийняли конституцію Італії, що набула чинності з 1 січня 1948 р.
- **Травень 1982 р.** — замах на Папу Римського Іоанна Павла II
- **16 січня 1994 р.** — кінець існування італійської Першої республіки